

**Asociace
soukromého zemědělství ČR**

Stavovská a profesní organizace soukromých zemědělců v České republice

Samcova 1, 110 00 Praha 1
tel.: +420 266 710 413, kancelar@asz.cz
ID datové schránky: vpsz2b8

TAČR ÉTA (2020-2023): Posílení resilience venkova prostřednictvím aktivizace lokálních aktérů a vlastníků půdy

T A

Č R

Technologická
agentura
České republiky

V 4: Skupinové diskuze se zemědělci

Autor: Mgr. Tomáš Zavadil

Asociace soukromého zemědělství ČR

tomas.zavadil@asz.cz

Postoj zemědělců k problematice adaptace na klimatické změny byl zjišťován pomocí tří skupinových diskuzí (*focus groups*). Daná výzkumná metoda spočívá v provádění moderovaných diskuzí na určitá témata a používá se při zjišťování názoru skupin respondentů na určitá témata. Tyto skupinové diskuze proběhly se členy Asociace soukromého zemědělství ČR (ASZ ČR), profesní a stavovskou organizací sdružující zemědělce hospodařící primárně v podobě rodinných farem. ASZ ČR je složena z jednotlivých regionálních ASZ a zájmových sdružení. Pro provedení FG byli osloveni členové regionu ASZ Blansko, ASZ Vsetín a ASZ Břeclav. Tyto regiony ASZ byly vybrány proto, aby typologicky odpovídaly správním obvodům obcí s rozšířenou působností (SO ORP), kde byl proveden výzkum u vlastníků půdy a starostů obcí. Region ASZ Vsetín je typický vyšší nadmořskou výškou, výraznějším zastoupením trvalých travních porostů a lesních ploch a i tradicí venkovského osídlení, které nebyla narušena poválečnými společenskopolitickými změnami a zároveň se jedná o oblast poměrně vzdálenou od všech větších měst. Region ASZ Vsetín je tudíž považován za ekvivalent SO ORP Valašské Klobuky. Naproti tomu v regionu ASZ Břeclav je nižší nadmořská výška a jedná se oblast, kde po druhé světové válce došlo k odsunu německy mluvícího obyvatelstva. Zároveň do určité míry patří region ASZ Břeclav do oblasti širšího zázemí Brna. Tento region tak odpovídá SO ORP Pohořelice. Region ASZ Blansko byl vybrán jako příklad oblasti s nadmořskou výškou kolem 500 m n. m. a

v porovnání s ASZ Břeclav a ASZ Blansko „střední“ vzdáleností větších populačních a hospodářských center. To znamená, že region ASZ Blansko odpovídá SO ORP Tišnov. Všechny tři FG proběhly v listopadu a prosinci 2021 a každé se zúčastnilo šest až deset zástupců soukromých zemědělců. Skupinová diskuze se členy ASZ Blansko byla provedena online, zatímco zbylé dvě proběhly osobně v rámci členských schůzí jednotlivých regionů.

Určitým limitem použité metody je selektivní výběr účastníků skupinových diskuzí, protože vzhledem k zaměření se na členy ASZ ČR nebyli do výzkumu zahrnuti zástupci zemědělských podniků větších zemědělských podniků tzv. agrobiznisového typu. Podniky o velikosti nad 1000 hektarů (většinou právnické osoby; MZe 2022) přitom hospodaří na zhruba polovině zemědělské půdy v Česku (MZe 2021) a průměrný počet hektarů obhospodařovaných právnickými osobami je oproti průměrné výměře obhospodařované fyzickými osobami asi desetkrát větší (ČSÚ 2021). Zároveň fyzické osoby oproti právnickým osobám hospodaří na výrazně větší výměře vlastní půdy (ČSÚ 2021). Ale přesto subjekty fyzických osob hospodaří z více než poloviny na půdě, kterou nevlastní (ČSÚ 2021).

Zaměření zemědělských činností jednotlivých účastníků skupinových diskuzí odpovídalo odlišným přírodním podmínkám daných regionů – zatímco v regionu ASZ Břeclav zcela dominovali zemědělci věnující se rostlinné výrobě v režimu konvenčního zemědělství, účastníci z regionu ASZ Vsetín se více věnovali chovu dobytka a ovcí v režimu ekologického zemědělství. Účastníci skupinové diskuze z ASZ Břeclav byli zaměřeni na pěstování klastických zemědělských plodin (obiloviny, řepka), ale vzhledem k teplému podnebí jižní Moravy byli mezi účastníky i vinaři. Zemědělci z ASZ Blansko podle deklarovali, že se věnují chovu zvířat i rostlinné výrobě a zároveň neuvledli, jestli hospodaří v režimu konvenční či ekologického zemědělství.

FG se týkaly třech hlavních témat: změna klimatu a její projevy, vztah s obcí v kontext klimatických změn a vztah s vlastníky pozemků. Daná témata byla vybrána proto, aby bylo možné porovnat pohled zemědělců na danou problematiku s pohledem zástupců obcí a vlastníků pozemků.

Všichni účastníci skupinových diskuzí se shodli na tom, že vnímají proměny klimatu. Zemědělci uvedli, že se podle jejich zkušeností klimatické změny projevují především teplejšími zimami s menšími srážkovými úhrny v podobě sněhu. Nicméně účastníci nedeklarovali, že by více vnímali širší souvislosti problematiky změny klimatu. Nevnímání globálních souvislostí změny klimatu zemědělci je s největší pravděpodobností způsobený „lokální“ povahou zemědělské činnosti, kdy je komplikované uvědomovat si globální souvislosti změny klimatu.

U projevů změn klimatu byl pro účastníky skupinových diskuzí větší komplikací nadbytek vláh, než nedostatek srážek. To především z důvodů komplikací plynoucích pro zemědělce v době sklizně

v situaci, kdy je půda přesycená srážkami. Účastníci skupinových diskuzí uvedli, že sami mají do určité míry možnost adaptovat se na projevy výkyvů počasí (například v podobě rozorání trvalých travních porostů či budování mokřadů), avšak u těchto činnosti se často potýkají s administrativními komplikacemi. Zemědělci z regionu ASZ Blansko oproti zemědělcům z regionů ASZ Břeclav a ASZ Vsetín více zmiňovali, že mají možnosti adaptovat se na projevy klimatické změny. Zároveň účastníci skupinových diskuzí z regionů ASZ Břeclav a ASZ Blansko uvedli, že obce mají především v podobě komplexních pozemkových úprav hlavní roli při adaptaci krajiny na adaptaci na klimatické změny. Nezmínění rolí obcí při cíleném vytváření krajiny jako formy adaptace na klimatické změny z ASZ Vsetín je způsobené s největší pravděpodobností větším zastoupením neprodučních ploch v krajině ASZ Vsetín (Beskydy, Hostýnské vrchy), tudíž v daných oblastech zemědělci nepovažují za tolik potřebné vytvářet neproduční krajinné plochy.

Vztah s obcí v kontextu klimatických změn

Druhým tématem skupinových diskuzí byl vztah s obcí či obcemi, kde hospodaří. Účastníci všech tří skupinových diskuzí deklarovali, že představitelé obcí příliš nerozumí aktuální problematice zemědělského hospodaření a o způsob zemědělského hospodaření na území svých obcí se zajímají pouze minimálně. To je s největší pravděpodobností způsobené celkově velmi malým počtem pracujících v Česku v zemědělství (viz ČSÚ 2021).

Lepší vztahy s obcemi deklaroval zástupci regionu ASZ Vsetín oproti zástupcům regionu ASZ Břeclav. To je podle názoru autora způsobené silnějším vztahem obyvatel Valaška ke svému regionu, než u obyvatel Břeclavska. Na tuto skutečnost mají s velkou pravděpodobností vliv důsledky poválečného odsunu Němců a také umístěním Břeclavska do širšího zázemí Brna. Na Břeclavsku dochází se stěhování obyvatel moravské metropole, kteří si chtějí uchovat „městský“ způsob života bez akceptování jevů provázejících zemědělskou výrobu (zápach, práce o žních v noci, prášení, bláto na silnici atd.). V regionu ASZ Blansko deklarovali účastníci skupinových diskuzí pozitivní i negativní zkušenosti s obecní samosprávou. Potvrdil se tak předpoklad o regionu ASZ Blansko jako „středního regionu“ mezi úrodným regionem postiženým poválečnou výměnou obyvatel (ASZ Břeclav) a extenzivním regionem se stabilním osídlením (ASZ Vsetín).

**Asociace
soukromého zemědělství ČR**

Stavovská a profesní organizace soukromých zemědělců v České republice

Samcova 1, 110 00 Praha 1
tel.: +420 266 710 413, kancelar@asz.cz
ID datové schránky: vpnz2b8

Vztah s vlastníky pozemků

Posledním tématem skupinových diskuzí byly vztahy vlastníky půdy, na nichž zemědělci hospodaří. U všech skupinových diskuzí bylo zmíněno, že výše nájmu je hlavním kritériem, podle kterých se vlastníci půdy rozhodují komu a za jakých podmínek pronajmou půdu. Zástupci ASZ Břeclav zmínili, že hladinu výše nájmu zvyšují zemědělci, kteří mají externí příjmy mimo vlastní zemědělskou činnost, zatímco v oblasti Valašska cenu půdy navyšují překupníci. Tato skutečnost je v souladu s trendem, kdy zemědělská půda je brána jako komodita, jejíž hodnota se drží (a zvyšuje). Tudiž v době vyšší inflace mají investoři o půdu vyšší zájem a půda se stává pro soukromé zemědělce nedostupnější. To kvůli tomu, že zemědělci sice operují s velkými objemy financí, ale kvůli obecně malé ziskovosti zemědělského sektoru nemají na nákup půdy mnoho prostředků. Zároveň několik respondentů uvedlo, že podle nich k tlaku na zvyšování ceny zemědělské půdy dochází i kvůli existenci dotací.

Vesmět všichni členové ASZ Vsetín a ASZ Blansko uvedli, že je třeba mít dobré vztahy s vlastníky půdy, protože půda představuje hlavní zdroj příjmů v zemědělství. Naproti tomu členové ASZ Břeclav v několika zmínili problém závidění na venkově. Ve všech skupinových diskuzích zemědělci souhlasili s tím, že vlastníci půdy mohou říkat zemědělcům, jakým způsobem mají hospodařit. Nicméně několik účastníků uvedlo, že by na oplátku za např. méně intenzivní způsob hospodaření měl vlastník nabídnout nižší nájem. Podle respondentů také vlastníci pozemků mají často naivní představy o zemědělském hospodaření, což je způsobené již zmíněným velmi malým počtem lidí pracujících v Česku v zemědělství. Zároveň respondenti uváděli problém velmi rozdrobené vlastnické struktury zemědělské půdy, kdy je pro případnou změnu podoby zemědělského hospodaření potřebná shoda všech dotčených vlastníků.

Zdroje:

ČSÚ (2021): Integrované šetření v zemědělství – 2020. Online
<https://www.czso.cz/csu/czso/integrované-setreni-v-zemedelstvi-2020> (8.11.2022).

MZe (2022): Veřejný export dat LPIS. Online
<https://eagri.cz/public/web/mze/farmer/LPIS/uzivatelske-prirucky/prirucky-pro-verejny-lpis/export-dat-lpis.html> (14.11.2022).